

ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในนิคมการเกษตร
ตำบลกำแพง อำเภอกุดชุม จังหวดยโสธร

ณัฐโสภิน ตรีสุวรรณวัฒน์^{1*}, ชัยชาญ วงศ์สามัญ¹

สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือน พฤศจิกายน 2561 จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ราย ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดการประเมินความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความเหมาะสมในการส่งเสริม เป็น 3 ระดับ คือ มาก น้อย และไม่เหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows เพื่อประมวลผลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ ค่า F-test

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ทั้งหมด 25 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดยมีความคิดเห็นสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) การเยี่ยมไร่นา 2) การรณรงค์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ 4) ได้รับข้อมูลจากทาง อินเทอร์เน็ต และ 5) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในด้านความคิดเห็นต่อการได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ ทั้งหมด 29 ประเด็น พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็นโดยมีความคิดเห็นสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) การเตรียมดิน 2) การไม่เผาตอซัง 3) ปุ๋ยน้ำชีวภาพ 4) การตรวจสอบระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ และ 5) การ เลือกใช้พันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนการส่งเสริมความรู้การแปรรูปผลผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรเห็นว่า มีระดับเหมาะสม น้อยทุกประเด็น ส่วนความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ทั้งหมด 26 ประเด็น พบว่าเกษตรกร มีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมาก 25 ประเด็น โดยประเด็นที่มีคะแนนสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) อาคารเรียนรู้ 2) ยุ้งฉาง 3) การแปรรูปและจำหน่ายข้าวสาร 4) เครื่องสูบน้ำ และ 5) รถไถเดินตาม

คำสำคัญ : ความคิดเห็น, การผลิตข้าวอินทรีย์, ข้าวอินทรีย์

* ผู้เขียนให้ติดต่อ: E-mail: tonutt67@gmail.com

Opinions towards extension and support on organic rice production of farmers in
Agricultural Settlement, Tambol Kummad , Kudchum District, Yasotorn Province

Nutsopin Trisuvanwat^{1*} , Chaicharn Wongsamun¹

*Agricultural Extension and Development Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, Khon Kaen,
Thailand 40002*

Abstract

The objective of this research were to study opinions towards extension and support on organic rice production of farmers Research data were collected from 100 farmers, selected by random sampling, in November 2018. Data collection was conducted by using interview schedules and, then the data were analyzed by using the computer program SPSS for Windows for the values frequency, mean, maximum, minimum, standard deviation, t-test and F-test.

The study results revealed that for the opinions towards extension on organic rice production, all 25 items were viewed as suitable at a high level. The first 5 items that had the highest scores were : 1) farm visits, 2) advocacy from related agencies, 3) organizing activities for exchanging knowledge and experiences, 4) receiving information from Internet, and 5) practical training. For the opinions towards extension on transferring knowledge on organic rice production, organic rice, the farmers expressed that all 29 items were suitable at a high level and the first 5 items that had the highest scores were: 1) land preparation, 2) no burning of stumps, 3) bio liquid fertilizer, 4) verifying system of organic products, and 5) selecting rice varieties and seed. The farmers perceived that transferring knowledge on organic rice processing was suitable at a low level in all items. For the opinions towards the support provided, it was found that the farmers viewed all 26 items suitable at a high level and the first 5 items that had the highest scores were: 1) learning center, 2) rice barn, 3) processing and selling of rice products, 4) water pumps and 5) two-wheeled tractor.

Keywords: Opinions , organic rice production , organic rice

*
Corresponding author: E-mail:tonutt67@gmail.com

บทนำ

ข้าว นับเป็นพืชเศรษฐกิจ ที่ยังคงสร้างความมั่นคง และมั่นคงให้กับประเทศไทยมาตั้งแต่ อดีตจนถึง ปัจจุบัน ในด้านเศรษฐกิจประเทศไทยยังคงครองอันดับหนึ่งในการส่งออกข้าวมากที่สุดในโลก (Office of Agricultural Economics, 2015)

จากสภาพปัญหาในการผลิตข้าวของเกษตรกรไทย นั้น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสูง เป็นปัญหาที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องหาทางแก้ไข และหาทางออกโดยเร็ว ซึ่งปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสูง มีสาเหตุมาจาก การใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และสารกำจัดวัชพืช รวมถึงการใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ที่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการผลิตเกษตรกรเป็นผู้จัดการนา ต้องจ้างแรงงาน และพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก พันธุ์ข้าวพื้นเมืองสูญหายไปจากชุมชน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เกิดปัญหาหนี้สินตามมา นอกจากนี้ พืชภัยจากสารเคมีการเกษตรที่ตกค้าง ส่งผลต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคทำให้เกิดโรคร้ายต่างๆ ตามมามากมาย ดังนั้นจึงต้องร่วมกันหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น

การผลิตข้าวในระบบเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับเกษตรกรที่ต้องการแก้ปัญหาในการผลิตข้าว เนื่องจากการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นกระบวนการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช สารกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดแมลงและโรคพืช รวมถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยว แปรรูปและการบรรจุ จะไม่มีการใช้สารเคมีสังเคราะห์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งในการเพาะปลูกนั้นเกษตรกรจะต้องอนุรักษ์พื้นที่ดินและสภาพแวดล้อม ดังนั้นการผลิตข้าวในระบบเกษตรอินทรีย์จึงดีต่อสุขภาพทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค รวมถึงดีต่อสภาพแวดล้อมด้วย (Thanyachotikan, 2003)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้หารูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดินตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน โดยได้จัดทำ โครงการนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยพื้นที่จังหวัดยโสธร ดำเนินการที่บ้านโนนยาง ตำบลก้ามแมด อำเภอกุดชุม โดยใช้ฐานองค์ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ ที่มีเกษตรกรแกนนำเป็นกลไกในการดำเนินการ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตร โดยเน้นให้เกษตรกรทำการผลิตแบบพึ่งพาตนเอง ชุมชน และมีการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อมาในปี 2551 ได้มีการขยายแนวคิดและขยายพื้นที่ขับเคลื่อนโครงการไปในตำบลโนนเปือย ตำบลนาไผ่ และส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการปรับทัศนคติ และปรับเปลี่ยนวิถี การผลิตจากการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชนและการใช้สารเคมีสังเคราะห์เพื่อทำการเกษตร มาใช้รูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่ไม่มีการใช้สารเคมีสังเคราะห์ใดๆ ในกระบวนการผลิต โดยมีเป้าหมาย การผลิตข้าวเพื่อรองรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ตามข้อกำหนดของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และมีการเตรียมความพร้อมเกษตรกร และกลุ่มเกษตรกร เพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชน รองรับนโยบายโครงการนิคมการเกษตรเพื่ออาหารและพืชพลังงานทดแทน ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Chomchuen, 2013)

จากการศึกษาข้อมูลการวิจัยของเจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธร ที่รับผิดชอบโครงการนิคมการเกษตร “เกษตรอินทรีย์” จังหวัดยโสธร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินทำเกษตรยั่งยืน มีเกษตรกรบางรายเท่านั้น ที่ประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรยั่งยืนคือ เกษตรกร ที่ทำการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบและผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ของโครงการยังไม่ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ยังคงทำการเกษตรแบบทั่วไปเหมือนเดิม

ทำให้การส่งเสริมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และยังพบว่าเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุน มีภาวะหนี้สิน และต้นทุนการผลิตที่สูง จากค่าใช้จ่ายของปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย และค่าเมล็ดพันธุ์ (Kumkong *et al.*, 2013)

นอกจากนั้น ยังพบว่าเกษตรกรบางรายที่ทำการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยนและ ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จะมีปัญหาด้านผลผลิตตกต่ำ และมีปัญหาด้านการตลาดเพราะยังไม่สามารถจำหน่ายเป็นข้าวอินทรีย์ บางรายกลับไปทำการผลิตข้าวในระบบเคมีเหมือนเดิม และเกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชนยังคงทำการผลิตข้าวในระบบเกษตรเคมีแม้จะมีตัวอย่างเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จให้เห็นในชุมชน หรือแม้จะมีนโยบายการส่งเสริมและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัดและระดับประเทศก็ตาม (Organic Agriculture Development Thailand, 2014)

จากสถานการณ์ปัญหาในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรที่ยังคงต้องดำเนินการหาแนวทางแก้ไข และพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ทั่วประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 10% ต่อปีด้วย โยธธโมเดลซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการ 3 ปี เริ่มจาก มกราคม 2559 ถึง มกราคม 2562 ผู้ศึกษาเห็นว่ามี ความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำการศึกษา ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในนิคมการเกษตรจังหวัดยโสธร โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร รวมถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและนำไปสู่การหารูปแบบวิธีการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินและ การพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อการรักษาผืนดินให้ดำรงอยู่ ตกทอดทางมรดก ไปยังลูกหลานเกษตรกร ในอนาคต

และยังเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตข้าวอินทรีย์ กับ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธรตั้งแต่ปี 2554 ต่อเนื่องจนถึงปี 2558 และเข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ สู่อินทรีย์แปลงใหญ่ ปี 2558 ในพื้นที่นิคมการเกษตร “เกษตรอินทรีย์” ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธร ตำบลกำเม็ด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 100 ราย ที่ได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เดือน พฤศจิกายน 2561 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS เพื่อประมวลผลค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test โดยกำหนดค่าคะแนนระดับผลต่อความคิดเห็น เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเหมาะสมมาก เหมาะสมน้อยและไม่เหมาะสม มีค่าคะแนนเท่ากับ 3, 2 และ 1 ตามลำดับ และใช้ค่าเฉลี่ยจัดระดับเป็นช่วงคะแนน เพื่อแปลความหมายระดับผลต่อความคิดเห็นดังนี้ ค่าเฉลี่ย 2.34-3.00, 1.67-2.33 และ 1.00-1.66 หมายถึง มีผลต่อความคิดเห็นระดับมาก น้อย และไม่มีผลต่อความคิดเห็น ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 การส่งเสริมแบบรายบุคคล มีทั้งหมด 7 ประเด็น พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น และพบว่าประเด็นที่ได้รับการส่งเสริม มากที่สุดคือ การเข้าไปเยี่ยมไร่นาของเจ้าหน้าที่ที่

แปลงเกษตรกร คิดเป็น ร้อยละ 77 รองลงมาคือการเข้าไป เยี่ยมเยือนของเจ้าหน้าที่ที่บ้านเกษตรกร คิดเป็น ร้อยละ 57 และได้รับน้อยที่สุดคือการติดต่อโดยการส่งข้อความคิดเป็น ร้อยละ 13 โดยมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรได้มีการส่งเสริมแบบรายบุคคล โดยการติดต่อทางโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงานมากที่สุด เฉลี่ย 9.2 ครั้ง น้อยที่สุดคือประเด็นการติดต่อทางจดหมายกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน เฉลี่ย 2.6 ครั้ง ประเด็นอื่นๆได้รับการส่งเสริมดังนี้ การไปติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมด้วยตนเองเฉลี่ย 6.5 ครั้ง การเข้าไปเยี่ยมเยือนของเจ้าหน้าที่ที่บ้านเกษตรกร เฉลี่ย 5.6 ครั้ง การเข้าไปเยี่ยมไร่นาของเจ้าหน้าที่ที่แปลงเกษตรกร เฉลี่ย 5.4 ครั้ง การติดต่อทางไลน์/ facebook เฉลี่ย 5.0 ครั้ง และการติดต่อโดยการส่งข้อความ เฉลี่ย 3.7 ครั้ง

1.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม มีทั้งหมด 9 ประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็นโดยประเด็นที่ได้เกษตรกรได้รับการส่งเสริมมากที่สุดคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ร้อยละ 82 รองลงมาคือการรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 76 และน้อยที่สุดคือการสัมมนาวิชาการ คิดเป็น ร้อยละ 61 และมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับการส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา มากที่สุดในประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เฉลี่ย 6.7 ครั้งและน้อยที่สุด คือการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้/ความคิดเห็นประสบการณ์และการส่งเสริมจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เฉลี่ย 4.3 ครั้ง การศึกษาชุมชนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน เฉลี่ย 5.4 ครั้ง การจัดทำแผนชุมชน เฉลี่ย 5.7 ครั้ง การรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 5.8 ครั้ง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เฉลี่ย 4.9 ครั้ง การไปทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ เฉลี่ย 5.9 ครั้ง การสัมมนาวิชาการ เฉลี่ย 5.9 ครั้ง

1.3 การส่งเสริมแบบมวลชน มีทั้งหมด 9 ประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็นโดยเหมาะสมมากที่สุด ใน 2 ประเด็นได้แก่การรณรงค์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการได้รับข้อมูล **ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562**

จากทางอินเทอร์เน็ต ระดับรองลงมา 3 ประเด็น ได้แก่ การชมนิทรรศการ การได้รับหรืออ่านเอกสารคำแนะนำ และการชมรายการโทรทัศน์ โดยพบว่าประเด็นที่เกษตรกรได้รับการส่งเสริมแบบมวลชน มากที่สุด คือการรณรงค์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 75 รองลงมาคือการอ่านจากวารสารด้านการเกษตร ร้อยละ 65 และได้รับน้อยที่สุดคือการได้รับข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ต คิดเป็น ร้อยละ 13 โดยมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับการส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ในแต่ละประเด็นโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือการรับฟังวิทยุกระจายเสียง เฉลี่ย 67.9 ครั้ง การชมรายการโทรทัศน์ เฉลี่ย 56.2 ครั้ง การได้รับข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ต เฉลี่ย 36.6 ครั้ง การอ่านจากวารสารด้านการเกษตร เฉลี่ย 8.5 ครั้ง การรณรงค์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เฉลี่ย 5.2 ครั้ง การได้รับหรืออ่านเอกสารคำแนะนำ เฉลี่ย 4.8 ครั้ง การชมนิทรรศการ เฉลี่ย 3.4 ครั้ง การอ่านคอลัมน์เกษตรในหนังสือพิมพ์ เฉลี่ย 3.4 ครั้ง การได้รับบริการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ เฉลี่ย 3.1 ครั้ง

1.4 ด้านองค์ความรู้ที่ได้รับการส่งเสริม ผลการศึกษาเป็นดังนี้

(1) ความรู้เกี่ยวกับหลักการผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งหมด 19 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการส่งเสริมในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดยพบว่า องค์ความรู้ที่เกษตรกรได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การปลูกพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน คิดเป็นร้อยละ 90 รองลงมาคือการใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยน้ำชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 88 ของจำนวนเกษตรกรโดยมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับการส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือการเตรียมดิน เฉลี่ย 5.7 ครั้ง การควบคุมวัชพืช เฉลี่ย 5.7 ครั้ง การเลือกพื้นที่ปลูก เฉลี่ย 5.4 ครั้ง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และตราสินค้า เฉลี่ย 5.4 ครั้ง การจัดการก่อน และหลังเก็บเกี่ยว เฉลี่ย 5.3 ครั้ง การเลือกใช้พันธุ์และเมล็ดพันธุ์ เฉลี่ย 5.2 ครั้ง การจัดการน้ำ เฉลี่ย 5.1 ครั้ง การเตรียมเมล็ดพันธุ์ เฉลี่ย 5.1 ครั้ง การใช้ปุ๋ยหมัก เฉลี่ย 5.0 ครั้ง ปุ๋ยน้ำชีวภาพ

เฉลี่ย 5.0 ครั้ง การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช
เฉลี่ย 5.0 ครั้ง วิธีการปลูก เฉลี่ย 4.7 ครั้ง การใช้ปุ๋ยคอก
หรือปุ๋ยมูลสัตว์ เฉลี่ย 4.7 ครั้ง สารสกัดไล่แมลง เฉลี่ย
4.7 ครั้ง การไถกลบตอซัง เฉลี่ย 4.5 ครั้ง การไม่เผาตอซัง
เฉลี่ย 4.4 ครั้ง การตรวจสอบระบบการผลิตข้าวอินทรีย์
เฉลี่ย 4.4 ครั้ง การวิเคราะห์ดิน และการปรับ กรด - ด่าง
ของดิน เฉลี่ย 4.2 ครั้งและการปลูกพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน
ได้รับการส่งเสริม เฉลี่ย 4.1 ครั้ง

(2) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่
เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า
เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการส่งเสริมใน
ระดับเหมาะสมมากทุกประเด็นโดยพบว่า องค์ความรู้ที่
เกษตรกรได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือการใช้เครื่อง
หยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว(โรงเรียน
ชานา) คิดเป็นร้อยละ 62 ส่วนการปลูกข้าวแบบปรานีต
ได้รับการส่งเสริม ร้อยละ 41 ของจำนวนเกษตรกร โดยมี
จำนวนครั้งที่เคยได้รับการส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา
ดังนี้คือ การใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าว เฉลี่ย 4.0 ครั้ง
การปลูกข้าวแบบปรานีต เฉลี่ย 3.3 ครั้ง และการผลิต
เมล็ดพันธุ์ข้าว (โรงเรียนชานา) ได้รับการส่งเสริมเฉลี่ย
3.9 ครั้ง

(3) ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตข้าว
อินทรีย์ ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความ
คิดเห็นต่อสภาพการได้รับการส่งเสริมในระดับเหมาะสม
มากทุกประเด็น แต่มีจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม
น้อยทั้ง 3 ประเด็น คือประเด็นการแปรรูปขนมจีน ได้รับ
การส่งเสริม ร้อยละ 24 แปรรูปข้าวผงพร้อมดื่ม ได้รับการ
ส่งเสริมร้อยละ 19 และแปรรูปสับจากข้าว ได้รับการ
ส่งเสริม ร้อยละ 13 โดยมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับการ
ส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ ประเด็นแปรรูปสับ
จากข้าว เฉลี่ย 9.2 ครั้ง แปรรูปข้าวผงพร้อมดื่ม เฉลี่ย 4.2
ครั้งและแปรรูปขนมจีน ได้รับการส่งเสริม เฉลี่ย 3.7 ครั้ง

(4) ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งหมด
4 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการ
ได้รับการส่งเสริมในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดย

พบว่า องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มที่เกษตรกร
ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือการจัดทำ บัญชีฟาร์ม/
บัญชีกลุ่ม /บัญชีครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69 รองลงมา
คือการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกลุ่ม ร้อยละ
67 และมีจำนวนครั้งที่เคยได้รับการส่งเสริมในรอบ 3 ปีที่
ผ่านมา ดังนี้ คือ การติดตามและประเมินผลการ
ดำเนินงานกลุ่ม เฉลี่ย 3.3 ครั้งและการจัดทำผลการ
ดำเนินงานของกลุ่ม เฉลี่ย 3.1 ครั้ง การจัดทำบัญชีฟาร์ม/
บัญชีกลุ่ม /บัญชีครัวเรือน เฉลี่ย 3.1 ครั้ง และการจัดทำ
แผนงานกลุ่ม ได้รับการส่งเสริมเฉลี่ย 2.8 ครั้ง

2. ความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านปัจจัยการผลิต ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า
เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุน
ในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดยได้รับการสนับสนุน
หรือบริการ ในรอบ 1 ปี ดังนี้คือได้รับ เมล็ดพันธุ์ข้าว
เฉลี่ย 23.2 กก. เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด เฉลี่ย 28.7 กก. และ
ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เฉลี่ย 771.6 กก. โดยเกษตรกรได้รับ
การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดมากเป็นอันดับ 1 คิด
เป็น ร้อยละ 74 รองลงมาคือปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ คิดเป็น
ร้อยละ 40 ส่วนเมล็ดพันธุ์ข้าวได้รับการสนับสนุนเพียง
ร้อยละ 36 ของจำนวนเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรมีความ
ต้องการได้รับการสนับสนุน เมล็ดพันธุ์ข้าวและปุ๋ยอินทรีย์
ชีวภาพ จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดต้นทุนและเพิ่ม
ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ให้มากขึ้น

2.2 ด้านงบประมาณ/ค่าใช้จ่าย ทั้งหมด 2
ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการ
ได้รับการสนับสนุนในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็นโดย
ได้รับการสนับสนุนหรือบริการด้านงบประมาณ/ค่าใช้จ่าย
ได้แก่ ค่าสมัครขอรับรองมาตรฐาน คิดเป็น ร้อยละ 13
โดยได้รับเฉลี่ย 315.38 บาท/ปี และค่าตรวจรับรองแปลง
คิดเป็น ร้อยละ 29 โดยได้รับเฉลี่ย 525.80 บาท/ปี
ซึ่งถือว่าเกษตรกรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ/

ค่าใช้จ่าย ในการผลิตข้าวอินทรีย์น้อยมากและเกษตรกรมีความต้องการรับการสนับสนุนจากภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนในการผลิตและเป็นขวัญกำลังใจในการขับเคลื่อนและพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์

2.3 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภค ทั้งหมด 11 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดยมีจำนวนที่ได้รับการสนับสนุนหรือบริการเฉลี่ยในรอบ 1 ปี ดังนี้ บ่อบาดาล 1.0 แห่ง ชุดสระน้ำประจำไร่ 1.1 แห่ง การสร้างอาคารเรียนรู้/การใช้บริการ 20.3 ครั้ง ลานตากผลผลิต 1.2 ครั้ง อาคารแปรรูปและรวบรวมผลผลิต 13.0 ครั้ง ยุ้งฉาง 1.0 ครั้ง เครื่องสูบน้ำ 1.2 ครั้ง รถไถนาเดินตาม 1.4 ครั้ง โรงสีข้าว 1.3 ครั้ง เครื่องคัดเมล็ดข้าว 1.2 ครั้ง และเครื่องบรรจุภัณฑ์ เกษตรกรได้รับการสนับสนุนเฉลี่ย 2.3 ครั้งต่อปี โดยเกษตรกรได้รับการสนับสนุนหรือบริการด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภค มากที่สุดคือใช้อาคารแปรรูปและรวบรวมผลผลิต ในกิจกรรมด้านต่างๆของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66 รองลงมาคือโรงสีข้าว คิดเป็นร้อยละ 58 ของเกษตรกร

2.4 ด้านสนับสนุนด้านการตลาด ทั้งหมด 8 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนในระดับเหมาะสมมากทุกประเด็น โดยมีจำนวนครั้งที่ได้รับการสนับสนุนหรือบริการ เฉลี่ยในรอบ 1 ปี เรียงจากได้รับมากไปหาน้อย ดังนี้ สนับสนุนให้มีตลาดนัดสีเขียว 24.0 ครั้ง สนับสนุนให้กลุ่มนำสินค้าจำหน่ายในงานที่ส่วนราชการและภาคเอกชนจัด 7.3 ครั้ง สนับสนุนให้กลุ่มมีตราสินค้าเป็นของตนเองได้รับการ 2.3 ครั้ง สนับสนุนกลุ่มจำหน่ายข้าวสารให้บริษัทกระทิ้งแดง 2.1 ครั้ง สนับสนุนให้มีการรับซื้อข้าวเปลือก จากสมาชิกในราคาที่เป็นธรรม 1.9 ครั้ง สนับสนุนให้กลุ่มจำหน่ายสินค้าผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 1.8 ครั้ง/ปี สนับสนุนให้กลุ่มแปรรูปและจำหน่ายข้าวสารสู่ตลาดในประเทศ 1.7 ครั้ง และ สนับสนุนให้กลุ่มแปรรูปและจำหน่ายข้าวสารสู่ตลาดต่างประเทศ 1.6 ครั้ง โดย

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562

เกษตรกรได้รับการสนับสนุนด้านการตลาด มากที่สุดคือ สนับสนุนกลุ่มจำหน่ายข้าวสาร ให้บริษัทกระทิ้งแดง คิดเป็นร้อยละ 94 รองลงมาคือสนับสนุนให้มีการรับซื้อข้าวเปลือก จากสมาชิกในราคาที่เป็นธรรม คิดเป็นร้อยละ 90 ของเกษตรกร และเกษตรกรยังมีความต้องการที่จะขยายตลาดข้าวออกสู่ภายนอกประเทศเพื่อเพิ่มช่องทางด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร โดยขอให้ภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านการตลาดของกลุ่มด้วย

2.5 ด้านสนับสนุนสินเชื่อและเงินทุน จากการศึกษาทั้งหมด 2 ประเด็น ด้านสนับสนุนสินเชื่อและเงินทุน พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนในระดับเหมาะสมมาก 1 ประเด็น คือ สินเชื่อ โดยเกษตรกรได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 26 ได้รับสินเชื่อ เฉลี่ย 37,532.82 บาท/ปี และมีความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนในระดับเหมาะสมน้อย 1 ประเด็น คือ เงินทุน ซึ่งเกษตรกรได้รับการสนับสนุนเงินทุน คิดเป็น ร้อยละ 18 ของเกษตรกร โดยได้รับเฉลี่ย 193.69 บาท/ปี ซึ่งนับว่าเกษตรกรได้รับการสนับสนุนด้านสินเชื่อและเงินทุนเพื่อใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์น้อยมาก

วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษาในภาพรวมสรุปได้ว่า เกษตรกรได้รับการส่งเสริมและมีระดับความคิดเห็นต่อการส่งเสริมระดับมากทุกประเด็นการส่งเสริมแบบรายบุคคล การส่งเสริมแบบกลุ่ม และการส่งเสริมแบบมวลชน การส่งเสริมเหมาะสมมากที่สุดในประเด็นการเข้าไปเยี่ยมไร่/นา ของเจ้าหน้าที่ที่แปลง การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้/ความคิดเห็นประสบการณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับ Wongsamun (2000) ได้กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมการเกษตรว่าแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ โดยกล่าวว่าการเยี่ยมไร่/นาเป็นวิธีการที่นิยมมากที่สุดของการส่งเสริม

วารสารเกษตรพระวรุณ 219

แบบรายบุคคล และต้องใช้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ส่วนความคิดเห็นต่อสภาพการได้รับการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในหนึ่งรอบการผลิตของเกษตรกร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยการผลิต 2) งบประมาณ/ค่าใช้จ่าย 3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค 4) สนับสนุนด้านการตลาด และ 5) สนับสนุนสินเชื่อและเงินทุนในการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นภาพรวมในระดับมากทั้ง 5 ด้าน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตข้าวอินทรีย์ กับ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธรตั้งแต่ปี 2554 ต่อเนื่องจนถึงปี 2558 และเข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ สู่อินทรีย์แปลงใหญ่ ปี 2558 ในพื้นที่นิคมการเกษตร “เกษตรอินทรีย์” ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธร ตำบลก้ามแมด อำเภอกุฉินชัย จังหวัดยโสธร ที่อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลในการทำการศึกษาอิสระแก่ข้าพเจ้า ตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ทำให้รายงานการศึกษานี้ประสบความสำเร็จและมีความสมบูรณ์

References

- Chomchuen, B. 2013. The Study of Organic Agriculture Systems with Sustainable Land Use: A Case Study of Agricultural Settlement Project "Organic Agriculture", Yasothon Province. Academic Research. The Agricultural Land Reform Office. (in Thai)
- Kumkong Ch., Yooprasert B., and Tangwiwat P. 2013. Sustainable Agriculture of Famers in Land Reform Area of Yasothon Province. Graduate research of Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi. (in Thai)
- Office of Agricultural Economics. 2015. Agricultural statistics of Thailand in 2014. Bangkok: National Buddhism Printing Office. (in Thai)
- Organic Agriculture Development Thailand. 2014. Final Report of Hire Consultants Project: Study and Supporting Project for Access to the International Organic Standards of Smallholder Groups in the Land Reform Area. Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi. (in Thai)
- Thanyachotikan, Y. 2003. Organic rice, the best rice for health and the environment. 1st edition. Bangkok: TCG Printing Company Ltd. (in Thai)
- Wongsamun, Ch. 2000. Data Analysis by SPSS For Windows Program. Khon Kaen: Khon Kaen Printing Ltd. (in Thai)